

УДК 636.1:796.5(477.75)

І.В. ТКАЧОВА, кандидат сільськогосподарських наук

І.В. БІЛОУС, аспірант

Інститут тваринництва УААН

А.М. ГРИГОРЕНКО, В.М. СТЕПАНЕНКО

С.М. МЕЛЬНИЧЕНКО, лікар ветеринарної медицини

ТЕХНОЛОГІЯ ТАБУННОГО КОНЯРСТВА В УМОВАХ ГІРСЬКОГО КРИМУ

Проаналізовано масив коней, яких використовують у кінному туризмі в умовах гірського Криму, за основними технологічними параметрами ведення табунного конярства (племінною роботою, відтворенням, утиманням, годівлею, використанням), встановлено його основні переваги та хиби.

Ключові слова: конярство табунне, кінний туризм, гірський Крим, кінно-туристична база, технологія, кінський масив.

Конярство як галузь тваринництва останнім часом суттєво змінилося за своїм станом, призначенням та напрямом розвитку. Поряд з племінним, робочо-користувальним та спортивним напрямками активно розвивається прикладний, або нетрадиційний: кінний туризм, іпотерапія, національні кінні ігри тощо. Кінний туризм сьогодні є складовою і невід'ємною частиною екологічного, так званого «зеленого», або «фольклорного» туристичного руху [1]. Цей вид туристського відпочинку здобув велику популярність у багатьох країнах Європи, і зокрема в Україні. Враховуючи значний інтерес, що проявляється до кінного туризму з боку різних верств населення в багатьох країнах світу, Міжнародна федерація кінного спорту останніми роками приділяє цьому питанню багато уваги: розробляє і уточнює правила проведення міжнародних кінно-туристичних подорожей, походів і пробігів [2, 3]. В Україні, враховуючи регіональні ландшафтні особливості, кінний туризм набув найбільшого розвитку в Західній Україні та у Криму. До коней, яких використовують у кінному туризмі, пред'являють певні вимоги, але, на жаль, у наукових роботах небагато уваги приділено дослідженням кінського складу, який не використовують у селекційно-племінній роботі, хоча це питання є дуже важливим при розробці методів добору коней до кінного туризму та інших видів нетрадиційного конярства.

© Ткачова І.В., Білоус І.В., Григоренко А.М.,
Степаненко В.М., Мельниченко С.М., 2009

Передірне та гірське землеробство і тваринництво. 2009. Вип. 51. Ч. III.

Особливо важливим є вивчення табуна як окремої екосистеми в умовах гірського Криму. Взагалі це питання дуже мало вивчене, і висвітлювали його в основному російські дослідники [4, 5].

Отже, метою наших досліджень була оцінка кінського складу кінно-туристичних баз та технології табунного конярства як основної форми утримання коней в умовах гірського Криму.

Матеріалом для досліджень слугували кінські масиви кінно-туристичних баз гірського Криму. Застосовували експедиційний метод дослідження коней за місцем їх розташування у кінно-туристичних базах. Опис мастей, породних особливостей, типу та екстер'єру коней проводили за допомогою візуального методу та анкетування коневласників. Основні проміри тіла коней вимірювали мірною палицею (висота в холці, довжина тулуба) та мірною стрічкою (обхват грудей та обхват п'ястка). Технологічні особливості ведення табунного конярства у гірських умовах досліджували експедиційним та хронометричним методами.

Обстеженням кінського поголів'я (n=317) кінно-туристичних баз гірського Криму встановлено, що основа табунів зазвичай складається з місцевого масиву коней, сформованого на основі башкирської породи, завезеної до цього району у 60-х роках минулого сторіччя. Обстежені кінно-туристичні бази були засновані переважно у середині 90-х років, коли коні перейшли у приватну власність і кожний власник на свій розсуд вів подальше відтворення поголів'я. Отже, кінський масив піддавали безсистемному поглинальному схрещуванню з жеребцями заводських порід: ахалтекинської, тракененської, арабської, терської, чистокровної верхової, ваговозних тощо. Внаслідок таких схрещувань під впливом жорстких умов табунного утримання з'явилося дуже різноманітне за генотипом та фенотипом поголів'я верхового типу. Зазвичай воно низькоросле (табл.) і спадкує ознаки жеребця, якого на ньому використовували. На базах, де залучали до парування жеребців арабської або терської порід, поголів'я набуває ознак «арабізованості» - легкість кістяку, ніжність конституції, світлі масті. При використанні місцевих жеребців кінський масив зберігає ознаки башкирської породи (рис.): коротконогість, провислість спини, звислість крупу, булану масть, зеброїдність на ногах та муаровість на плечах і грудях.

Організація кінного туризму спрямована на найменші витрати, тому використовують найменш витратну [1, 4] систему утримання – табунну. Структура табуна складається з 1 косячного жеребця, 37 - 42% кобил, 15 - 18% меринів, 40 - 48% молодяку 1 - 3 років. При доборі до відтворення перевагу надають коням міцної сухої

конституції, з міцними кінцівками і низькою п'яткою, добре пристосованим для ходіння по горах. Значною перепоною в якісному веденні конярства є відсутність племінного обліку, безконтрольне використання жеребців, що призводить до тісного інбридингу, використання у маточному складі кобил з суттєвими вадами екстер'єру. Внаслідок цього накопичується потомство з вадами екстер'єру, ослабленою конституцією та погіршеними пристосувальними якостями.

Проміри тіла коней, яких використовують у кінному туризмі (випадкова вибірка), см

Група	n	Висота в холці	Довжина тулуба	Обхват грудей	Обхват п'ястка
Жеребці	46	151,68±0,69	149,36±0,46	176,86±1,73	18,55±0,19
Кобили	58	150,33±0,57	148,67±0,39	172,83±0,67	17,83±0,11

Рис. Табун на гірському пасовищі

Якщо використовують жеребця, пристосованого до місцевого клімату, парування кобил відбувається косячним способом. Перевага цього способу в тому, що плідник вчасно вибирає кобилу в охоті, тому відтворення знаходиться на рівні 100%. Негативний момент полягає в тому, що у парування включаються молоді кобили у віці 2 років, від

яких народжується дрібний, слабкий приплід і самі кобили відстають у розвитку. Крім того, у косяку неможливо контролювати термін парувальної кампанії. Завезені жеребці погано пристосовуються до місцевих кліматичних умов, і у такому випадку їх не випускають у табун, а застосовують варкове парування. Жеребця утримують у варку, і для нього формують групи кобил по 5 - 8 голів, які знаходяться з ним протягом місяця. Парування відбувається зазвичай вранці або ввечері і при цьому можливо зафіксувати дату зажеребіння і контролювати термін жеребіння. Втім, варкове і ручне парування застосовують лише для зберігання завезених жеребців.

Відправляючи табуну у гори, розраховують, щоб жеребіння припадало на квітень - травень, бо воно відбувається у горах, де до квітня лежить рясний сніг. Лошата знаходяться у табуні до 2 - 2,5 років до заїздки. Молодих коней ловлять арканами і відправляють на базу. Перед заїздкою на коня вдягають недоуздок, і він деякий час бігає по колу. Коли він звикне до людини та спорядження, на нього кладуть пітник, потім сідло, вуздечку, поступово привчають до трензелів. У цьому спорядженні коня водять ще деякий час до звикання, згодом на нього сідає легкий вершник. Весь період заїздки триває 3 - 6 днів, залежно від темпераменту тварини. Після заїздки коня привчають до роботи кроком, а потім риссю. Норовливих коней, які не піддаються заїздки та відмовляються від роботи, вибраковують. Для запобігання травматизму туристів і коней жеребчики, не вибрані до відтворення, підлягають кастрації.

Весь весняно-літній сезон коней використовують у туризмі. Перед початком туристичного сезону їх обов'язково підковують, бо туристичні маршрути проходять по кам'янистих стежках і потрібно захистити копито від пошкоджень. В цей же час здійснюють протипаразитарну обробку коней.

Вночі коні табуном пасуться на території туристичної бази, матки і молодняк, яких не використовують у туризмі, пасуться на пасовищі цілодобово. Годівля відбувається вранці і ввечері в один і той же час для того, щоб привчити коней повертатися з пасовища на базу. Для водопою на пасовищі встановлюють корита або ванни з водою. У літній період також відбувається заготівля сіна для підгодівлі коней взимку у період сильних снігопадів.

На території кінно-туристичних баз споруджують конов'язі та будівлі для зберігання спорядження (недоуздкив, вуздечок, сідел).

Після закінчення туристичного сезону на осінньо-зимовий період табуну відправляють на гірські пасовища. На території бази залишаються лише коні, потрібні для виконання виробничих процесів,

як правило, – мерини, бо через неприязнь жеребці-плідники виганяють їх з табуна.

Висновки

1. Організація кінного туризму в умовах гірського Криму відбувається на досить примітивному рівні, заснована на мінімальних витратах. Масив коней, зайнятих у кінному туризмі, складається з місцевого поголів'я, створеного на основі башкирської породи методом безсистемного схрещування з жеребцями заводських порід.

2. Для підвищення якості кінського поголів'я та рівня кінного туризму в умовах гірського Криму доцільне запровадження системної племінної роботи, ведення племінного обліку, використання штучного осіменіння, організація заводської конюшні для потреб кінно-туристичних баз.

3. Удосконалення традиційних і розробка нових, сучасних технологічних рішень при доборі, підготовці, утриманні і використанні коней в процесі організації кінного туризму дозволить підвищити його популярність та економічну ефективність.

Література

1. Тимченко А. М. Роль коневодства в экономическом положении сельского населения / А. М. Тимченко, В. С. Ковешников // Коневодство и конный спорт. - 2004. - № 6. - С. 2 - 6.

2. Зачиняев Я. В. Экологические проблемы в коневодстве / Я. В. Зачиняев, А. В. Назаренко // Ноол. экол. ноосферы, здоровье и образ жизни : материалы междунар. науч. конф. – СПб., 1996. - С. 124 - 126.

3. Бобылев И. Ф. Конный туризм / И. Ф. Бобылев, Г. Г. Котов, С. П. Филиппов. – М. : Профиздат, 1985. – 90 с.

4. Крюков Д. П. Табунное коневодство / Д. П. Крюков, В. Ф. Чебаевский. – М. : Сельхозгиз, 1949. – С. 3 - 4.

5. Анашина Н. В. Практические аспекты изучения этологии табунной лошади / Н. В. Анашина, И. Н. Нечаев // Биологические основы технологии коневодства : тр. / ВНИИК. - Рязань, 1982. - С. 97 - 110.